

یک مدل تلفیقی مبتنی بر یادگیری تقویتی و استدلال مبتنی بر مورد برای افزایش کارایی سیستم‌های چندعامله

محمد رضا میبدی^۲

بهروز معصومی^۱

سارا اسفندیاری^۱

^۱دانشکده مهندسی کامپیوتر و فناوری اطلاعات، دانشگاه آزاد اسلامی واحد قزوین، قزوین، ایران

^۲دانشکده مهندسی کامپیوتر و فناوری اطلاعات، دانشگاه صنعتی امیرکبیر، تهران، ایران

چکیده

در این مقاله، روشی با استفاده از استدلال مبتنی بر مورد، برای افزایش سرعت الگوریتم‌های یادگیری تقویتی در سیستم‌های چندعامله ارائه شده است. در روش پیشنهادی، مدل تلفیقی جدید با استفاده از سیستم‌های استدلال مبتنی بر مورد و یکتابع بهبودیافته‌ی جدید برای انتخاب عمل پیشنهاد شده است که، موجب تسريع در الگوریتم‌های مبتنی بر Q-Learning شده است. روش مذکور برای حل مسئله بازی‌های مارکوف همکارانه به عنوان یکی از مدل‌های سیستم‌های چندعامله مبتنی بر مارکوف استفاده شده است. نتایج بدست آمده از آزمایش‌ها، نشان می‌دهند که روش پیشنهادی ارائه شده نرخ همگرایی و سرعت یادگیری را افزایش می‌دهد.

کلمات کلیدی: الگوریتم Q-Learning، بازی‌های مارکوف، توزیع بولتزمن، سیستم‌های چندعامله.

الگوریتم‌های یادگیری تقویتی، در هر مرحله‌ی زمانی، به عامل اجازه می‌دهند که بر اساس مشاهدات خود از محیط، یک عمل را انجام دهد و به حالت جدیدی وارد شود، سپس یک سیگنال پاداش که نشان‌دهنده‌ی کیفیت عمل انتخاب شده است، به عامل داده می‌شود [۳]. تاکنون برای مدل‌سازی سیستم‌های چندعامله، مدل‌های مختلفی پیشنهاد شده است؛ مدل فرآیند تصمیم گیری مارکوف چند عامله (MMDP) یکی از این مدل‌ها است [۴]. این مدل، توسعه‌ای از فرآیندهای تصادفی مارکوف با چندین عامل بوده و در تحقیقات یادگیری تقویتی بسیاری به کار رفته‌اند. برای بدست آوردن راحل بهینه در بازی‌های مارکوفی، الگوریتم‌های یادگیری تقویتی مختلفی به کار رفته است. هو و ولمن الگوریتمی برای حل بازی‌های مارکوف کلی ارائه دادند. آنها الگوریتمی به نام Q-Nash را پیشنهاد دادند که تحت شرایط خاص به سیاست تعادل نش همگرا می‌شود [۵]. معمومی و همکاران در سال ۲۰۱۲ الگوریتمی برای حل بازی‌های مارکوف همکارانه ارائه کردند که از انواع یادگیری و مفهوم آنتروپی استفاده می‌کرد [۶]. در سال ۲۰۰۰ الگوریتم Distributed Q-Learning برای عامل‌های مستقل معرفی شده است.

۱- مقدمه

استدلال مبتنی بر مورد^۱ (CBR) یک روش حل مساله مبتنی بر دانش است که بر پایه استفاده مجدد از تجربیات پیشین عمل می‌کند و از تحقیقات علوم شناختی پدیدار شده است [۱]. در این روش فرض بر این است مسائل مشابه می‌توانند راه حل‌های مشابه داشته باشند. بنابراین، ممکن است مسائل جدید با روش‌های تحریب شده در مسائل قبلی قابل حل باشند. یک سیستم چندعامله، شامل مجموعه‌ای از عامل‌های هوشمند و خودمحختار است که هر یک به طور جداگانه با محیطی اشتراکی در ارتباط هستند، تا بتوانند به هدف مشخصی برسند. با توجه به این که عامل‌ها، در سیستم‌های چند عامله، با مسئله کمبود یا فقدان اطلاعات درباره محیط مواجه هستند و دانش کاملی درباره محیط وجود ندارد و عموماً محیط نیز ناشناخته است، استفاده از الگوریتم‌های یادگیری تقویتی، از اهمیت بالایی برخوردار است [۲].

در الگوریتم‌های یادگیری تقویتی، معمولاً محیط به صورت یک فرآیند تصادفی مارکوف^۴ (MDP) مدل می‌شود. یک MDP یک چهارتایی به صورت $S, A, T, r >$ است که در آن S مجموعه متناهی از حالت‌ها و A مجموعه‌ای از عملیات قابل دسترس برای عامل r و $T: S \times A \times S \rightarrow [0,1]$ تابع انتقال از حالت فعلی به حالت بعدی و $R: S \times A \rightarrow \mathbb{R}$ تابع پاداش است. هدف، پیدا کردن سیاستی به صورت $S \rightarrow A$ است به گونه‌ای که میانگین پاداش دریافتی در طول زمان بیشینه گردد. برای هر خط مشی نظیر π که عامل می‌تواند دنبال کند، بر روی وضعیت‌ها تابعی به نام تابع ارزیابی^۵ تعریف می‌شود. الگوریتم Q-Learning یکی از تکنیک‌هایی است که برای تابع ارزیابی استفاده می‌شود. شبیه کد الگوریتم Q-Learning در شکل ۲ آمده است. در این الگوریتم‌ها برای هر عمل a در هر حالت s از مقدار ارزش آن عمل $Q(s,a)$ مطابق رابطه ۱ استفاده می‌شود. در رابطه ۱، α نرخ یادگیری و $[0,1] \in \gamma$ فاکتور کاهش است. الگوریتم هنگامی به پایان رسید که سیاست بهینه برای مدت زمان معینی تغییر نکند.

$$Q(S, a) = (1 - \alpha)Q(S, a) + \alpha(r + \gamma \max_{a'} Q(S', a')) \quad (1)$$

معمولًا برای انتخاب عمل در هر حالت (قسمت Policy)، از روش توزیع بولتزمن (رابطه ۲) استفاده می‌شود.

$$\pi(S) = \arg \max \left(\frac{e^{\frac{Q(S,t)}{\tau}}}{\sum_{i=1}^m e^{\frac{Q(S,i)}{\tau}}} \right) \quad (2)$$

که در آن، m تعداد اعمال مجاز برای حالت S و τ ثابت است و $Q(S,a)$ مقدار تابع ارزیابی حالت S را هنگامی که عمل a انجام می‌گیرد، نشان می‌دهد. در کاربردهای واقعی، تعیین مقدار دقیق τ برای همگرا شدن به سیاست بهینه، کار مشکلی است. از این رو در این مقاله، برای انتخاب عمل در هر حالت، رابطه ۳ پیشنهاد شده است. در رابطه ۳، m تعداد اعمال مجاز برای حالت S و $n(S,a)$ تعداد دفعاتی است که تاکنون عمل a انتخاب شده است و $Q(S,a)$ مقدار تابع ارزیابی حالت S را هنگامی که عمل a انجام می‌گیرد، نشان می‌دهد.

$$\pi(S) = \arg \max \left(\frac{e^{n(S,a)Q(S,a)}}{\sum_{i=1}^m e^{n(S,a)Q(S,i)}} \right) \quad (3)$$

```

Initialize  $Q_t(S,a)$  arbitrarily
Repeat (for each episode)
  Initialize  $S$  randomly
  Repeat (for each step)
    Select an action  $a_i$  using  $EQ(2)$ 
    Execute the action  $a$ , observe  $r(s, a)$ , new state  $S'$ 
    Update the Value of  $Q_t(S,a)$  according
      to  $EQ(1)$ 
     $S \leftarrow S'$ 
  Until  $S$  is the Terminal state
Until Some Stopping Criterion Criteria is
reached.

```

شکل ۲- الگوریتم Q-Lerning

۲-۲- بازی‌های مارکوف

بازی مارکوف، تعمیم یافته مسئله تصمیم‌گیری مارکوف (MDP) به حالت

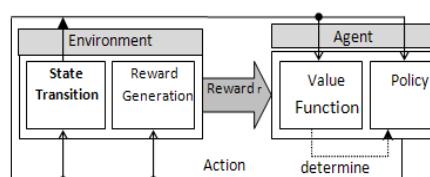
ثابت شده است که این الگوریتم به سمت تعادل نش همگرا می‌شود، با این حال در این الگوریتم از هیچ‌گونه مکانیزم هماهنگی بین عامل‌ها استفاده نشده است [۷]. در سال ۲۰۰۴، الگوریتمی به نام FMQ معرفی شده است که مقادیر Q هر عمل در استراتژی توزیع بولتزمن را توسط یک تابع ابتکاری، تغییر می‌دهد و بدین ترتیب باعث همگرا بیزدتر به سمت پاسخ بهینه می‌شود [۸]. در [۹]، الگوریتمی به نام Hysteresic Q-Learning معرفی شده است که با اضافه کردن پارامتر جدیدی به روش FMQ، باعث بهبود عملکرد این الگوریتم شده است. در [۱۰]، الگوریتمی به نام CAQL، که براساس الگوریتم Q-Learning عمل می‌کند، معرفی شده است. در [۱۱]، یک روش مبتنی بر الگوریتم Q-Learning مطرح شده است.

یکی از راه‌های افزایش سرعت الگوریتم‌های یادگیری تقویتی، بهبود تابع انتخاب عمل است. در [۱۲، ۱۳] نمونه‌هایی از این توابع به صورت مکاشفه ای ارائه شده‌اند. این توابع برای انتخاب عمل در هر حالت به کار برده شده‌اند. با وجود اینکه این روش‌ها به صورت موقتی‌آمیزی، برای حل بازی‌های مارکوف، مورد استفاده قرار گرفته‌اند، ولی هنوز مسئله‌ای استفاده مجدد از تجربیات قبلی عامل‌ها در حل مسائل جدید، در این روش‌ها نادیده گرفته شده است. از آنجاییکه در سیستم‌های چندعامله، محیط ناشناخته است و عامل بایستی از طریق مشاهده، دانش خود را درباره‌ی محیط افزایش دهد، بنابراین مسئله‌ی حفظ و استفاده مجدد از دانش کسب شده قابلی، موجب افزایش سرعت یادگیری می‌شود. در این مقاله، به منظور افزایش سرعت یادگیری سیاست بهینه برای بازی‌های CB-BHAQL مارکوف در حالت عامل‌های مستقل، یک روش تلفیقی جدید به نام π^* پیشنهاد می‌شود. که در آن، از یک تابع بهبود یافته برای انتخاب عمل و تکنیک استدلال مبتنی بر مورد به عنوان ابزاری برای افزایش سرعت یادگیری، استفاده شده است. نتایج شبیه‌سازی‌های انجام شده بر روی محیط Grid World نشان می‌دهند که الگوریتم پیشنهادی، نسبت به روش‌های موجود کارایی بهتری از نظر سرعت دارد. در ادامه مقاله، ابتدا در بخش ۲ مفاهیم اولیه و در بخش ۳ روش پیشنهادی شرح داده می‌شود و در بخش ۴ ارزیابی الگوریتم ارائه شده و در بخش ۵ بررسی رفتار الگوریتم و تحلیل آن و بخش ۶ نتیجه‌گیری است.

۲- مفاهیم اولیه

۲-۱- یادگیری تقویتی

یک عامل یادگیر تقویتی، رفتارش را از طریق تعامل با یک محیط ناشناخته و مشاهده‌ی نتایج اعمالش، تعیین می‌کند [۵]. ایده‌ی یادگیری تقویتی در شکل ۱ آمده است. در شکل ۱، ابتدا عامل، حالت فعلی سیستم (S) را دریافت می‌کند. با استفاده از یک تابع تصمیم‌ساز (Policy) عمل a مشخص می‌شود و عامل پس از اعمال عمل a بر روی محیط، پاداش r را دریافت می‌کند. سپس با استفاده از مقادیر a و S مقدار تابع یادگیر تقویتی توسط تابع ارزیابی به روزسانی می‌شود. الگوریتم‌های یادگیری تقویتی، سعی می‌کنند که سیاست‌هایی را برای نگاشت حالت‌ها به عمل‌هایی که هر عامل باید در آن حالت انجام دهد، پیدا کنند.

شکل ۱- مدل یادگیری تقویتی

Q به کارفته در آن است و همیشه مسئله استفاده مجدد از یادگیری های قبلی عامل ها نادیده گرفته شده است. به نظر می آید اگر در هر بار تکرار الگوریتم، داشت یادگرفته شده ای عامل از محیط (مقدار Q)، در جایی حفظ شود و از آن برای ادامه فرآیند یادگیری استفاده شود، سرعت یادگیری الگوریتم نیز افزایش پیدا می کند از اینرو در این مقاله الگوریتم یادگیری Q با مدل استدلال مبتنی بر مورد تلقیق شده است. حل یک مسئله با استدلال مبتنی بر مورد شامل مراحل: ایجاد توصیفی از مسئله، اندازه گیری میزان شباهت مسئله کنونی با مسائل قبلی حل شده ذخیره شده در پایگاه موارد، بازیابی یک یا چندین مسئله مشابه از داخل پایگاه موارد، سعی برای استفاده مجدد از راه حل ارائه شده توسط موارد بازیابی شده برای حل مسئله کنونی، می باشد.

ساختار موارد استفاده شده در الگوریتم پیشنهادی، یک دو تایی به صورت Case=<Prob,Sol> است که Prob توصیف کننده مسئله و Sol راه حل ارائه شده برای مسئله است. توصیف کننده مسئله (Prob) حاوی مشخصات هر حالت است که به صورت $\{m, \langle Up, Down, Right, Left \rangle, index \}$ تعریف Prob(S)= {m, <Up, Down, Right, Left>, index} می شود M تعداد اعمال هر حالت و مجموعه $\langle Up, Down, Right, Left \rangle$ می شود $S = \langle \bar{E}, V \rangle$ است که در آن بردار \bar{E} به صورت مسئله $Sol(S) = \langle \bar{E}, V \rangle$ است که در آن بردار $\bar{E} = (\bar{E}[1], \bar{E}[2], \dots, \bar{E}[m])$ لیستی از تجربیات جمع آوری شده از محیط توسط عامل برای حالت S بوده و هر بردار \bar{E} شامل یک چهارتایی a_i, n_i, Q_i, π_i است که a_i عمل مجاز برای حالت S و n_i تعداد دفعاتی که عمل a_i بروزرسانی شده است و Q_i مقدار تخمین زده شده توسط رابطه $1 + \pi_i$ احتمال وقوع عمل a_i که توسط رابطه 3 تخمین زده می شود. V مجوز استفاده از راه حل ارائه شده توسط مورد بازیابی شده است و اگر هر یک از اعمال حالت S حداقل یک بار انتخاب شده باشند، است. در این صورت از راه حل مورد بازیابی شده برای حل مسئله جدید می توان استفاده کرد.

در الگوریتم پیشنهادی هر بار که عامل وارد حالت جدیدی می شود، مشابه ترین مورد به حالت جدید را از درون پایگاه موارد استخراج می کند و در صورت دارا بودن مجوز ($V=True$), از مورد بازیابی شده، برای تعیین حالت بعدی استفاده می کند. برای بازیابی موارد مشابه حالت فعلی، از الگوریتم نزدیکترین همسایه^۱ استفاده شده است. فاصله افليدسی مورد جدید، با هر یک از موارد موجود در داخل پایگاه موارد (CB) طبق رابطه 4 محاسبه شده و مشابه ترین مورد (c) بازیابی می شود و در صورت دارا بودن مجوز ($V=True$), از راه حل مورد بازیابی شده برای حل مسئله جدید استفاده می شود. الگوریتم پیشنهادی در شکل ۴ آمده است.

$$\begin{aligned} \pi NN(S) &= \operatorname{argmax}_{c \in CB} \operatorname{Sim}(C.\operatorname{Prob}, S.\operatorname{Sol}) \\ &= \operatorname{argmax}_{c \in CB} \operatorname{dist}(C.\operatorname{Prob}, S.\operatorname{Sol}) \end{aligned} \quad (4)$$

۴- ارزیابی الگوریتم پیشنهادی

برای ارزیابی کارایی الگوریتم CB-BHAQL مطابق CB-BHAQL از یک بازی Grid World شکل ۳ با ۳۰ حالت و دو عامل مستقل A₁ و A₂ که دارای هدف های جداگانه ای هستند، استفاده شده است. هدف ما این است که نشان دهیم آیا الگوریتم CB-BHAQL که تلفیقی از CBR و QL^۲ است و در آن ازتابع بهبود یافته های جدیدی برای انتخاب عمل استفاده شده است، عملکرد بهتری نسبت به دو الگوریتم QL و CBR دارد؟ به همین منظور، الگوریتم CB-BHAQL را با دو الگوریتم (1) الگوریتم Q-Learning (2) الگوریتم Boltzmann-CBR که شبه کد آن شبیه شکل ۴ است و تنها تفاوت آن در ردیف ۵ از شکل ۴ است که برای انتخاب عمل به جای استفاده ازتابع بهبود یافته های جدید (رابطه 3) از توزیع

چند عامله است. یکی از محیط های استفاده شده برای بازی های مارکوف چند عامله، بازی Grid World است که در [۵] معرفی شده است. در این بازی، دو عامل مستقل از مراحل ردیف پایین شروع به بازی می کنند و سعی می کنند که سلوول هدفشان را در مراحل بالایی، پیدا کنند. یک عامل فقط می تواند در يك لحظه، به داخل يك سلوول، حرکت کند. چهار عمل ممکن برای هر عامل وجود دارد: بالا، پایین، چپ، راست. اگر دو عامل سعی کنند که به خانه های یکسانی وارد شوند، بجز حالت هدف، به سلوول قبلی خود بازگشت خورده و هر دو عامل، ۱- واحد جریمه می شوند. به محض اینکه یکی از عامل ها به حالت هدف رسید، بازی به پایان می رسد و عاملی که به حالت هدف رسیده است $+100$ واحد پاداش دریافت می کند.

هدف یک عامل این است که با مینیمم تعداد حرکات بتواند به حالت هدف برسد. یک سیاست (استراتژی)، دنباله ای اعمال انجام گرفته از حالت شروع به حالت پایان است. کوتاه ترین سیستمی که اجازه دهد تا یک عامل بتواند هر چه زودتر به هدف برسد، یک استراتژی بهینه است. شکل ۳ نمونه ای از این بازی است. استراتژی بهینه در شکل ۳ شامل ۹ حرکت است.

G2			G1
A1			A2

شکل ۳- نمونه ای از بازی

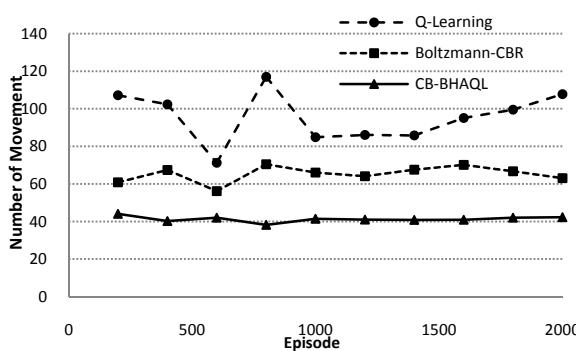
۲-۳- استدلال مبتنی بر مورد

تکنیک استدلال مبتنی بر مورد (CBR) از تجربیات بدست آمده قبلي (Case) برای حل مسائل جدید استفاده می کند. در سیستم های استدلال مبتنی بر مورد، تجربیات بدست آمده از حل مسائل، درون پایگاه موارد^۷ (CB) ذخیره می شود. در این سیستم ها، برای حل مسئله جدید (C_{new}), شبیه ترین موارد به C_{new} از درون پایگاه موارد (CB)، استخراج می شود و از راه حل های ارائه شده توسط موارد استخراجی، برای حل مسئله جدید C_{new} استفاده می شود. اگر مورد مشابهی یافت نشد، C_{new} به عنوان مورد جدید وارد پایگاه موارد می شود [۱]. برخلاف تکنیک های سنتی مبتنی بر دانش، CBR بر روی تجربه حل مساله خاصی تمرکز می کند که برگرفته از موارد جمع آوری شده در پایگاه مورد است. این موارد، تجربه خاصی را در یک دامنه حل مساله نشان می دهند. باید توجه داشت که CBR یک راه حل قطعی را پیشنهاد نمی کند بلکه فرضیات و نظراتی را برای عبور از فضای راه حل، ارائه می کند.

۳- روش پیشنهادی

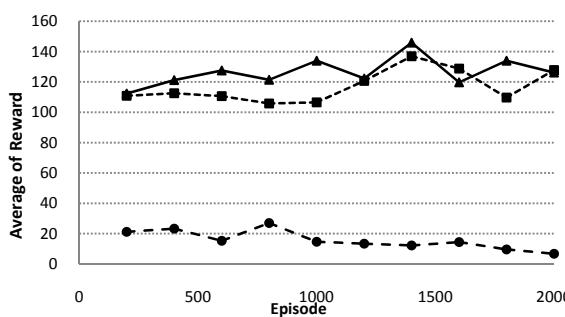
در این بخش، یک روش جدید (الگوریتم) به منظور افزایش سرعت همگرایی در بازی های مارکوف، موسوم به CB-BHAQL ارائه شده است. در الگوریتم پیشنهادی از استدلال مبتنی بر مورد و نیز تابع جدیدی برای انتخاب عمل در هر حالت به منظور افزایش سرعت همگرایی به سمت سیاست بهینه، استفاده شده است. در اکثر الگوریتم های ارائه شده برای یادگیری تقویتی که از روش یادگیری Q استفاده کرده اند، فرآیند یادگیری و سرعت آن فقط بستگی به رابطه یادگیری

انتخاب مقدار نادرست برای آن در اکثر مسائل عملی مشکل است و در صورت انتخاب نادرست مقدار آن، موجب عدم همگرایی الگوریتم یادگیری می‌شود. علاوه بر آن در محیط‌های پویا و ناشناخته، عملی که به تعداد بیشتری انتخاب شده است و به تعداد بیشتری، درستی یا نادرستی آن مورد آزمایش قرار گرفته است، گزینه مناسبی برای انتخاب است. این در حالی است که نباید شناس انتخاب اعمال دیگر را نیز از آنها گرفت و بایستی به طرقی بین آنها تعادل ایجاد کرد. از این‌رو ماهیت تابع پیشنهادی ما (رابطه‌ی ۳) این است که احتمال انتخاب عملی که دارای بیشترین سایقه‌ی بروزرسانی است، بیشتر است و در عین حال شناس انتخاب اعمال دیگر نیز از دست نرفته است و هر عملی به نسبت تعداد بروزرسانی‌اش و مفید بودنش، دارای شناس انتخاب جداگانه‌ای است. همه‌ی این عوامل موجب شده است که الگوریتم پیشنهادی CB-BHAQL نسبت به الگوریتم‌های دیگر به تعداد حرکات خیلی کمتری برای همگرایی نیاز داشته باشد.

شکل ۵- مقایسه سه الگوریتم از لحاظ تعداد حرکات لازم برای رسیدن به هدف در ۱۰۰۰ بار اجرای الگوریتم‌ها

آزمایش ۲. مقایسه کارایی الگوریتم پیشنهادی با سایر الگوریتم‌ها از نظر میانگین پاداش تجمعی بدست آمده در هر اپیزود. شکل ۶ الگوریتم‌ها را از لحاظ میانگین پاداش تجمعی بدست آمده در هر اپیزود، مقایسه می‌کند. هر چه میانگین پاداش تجمعی بدست آمده برای الگوریتمی بیشتر باشد، الگوریتم کاراتری خواهیم داشت. بهترین حالت زمانی است که هر دو عامل، هم‌زمان به حالت هدف رسیده و +۲۰۰ پاداش دریافت کنند. بر طبق شکل ۶ الگوریتم یادگیری Q بدليل استفاده کردن از تابع بولتزمن برای انتخاب عمل و نیز عدم استفاده از تجربیات قبلی عامل‌ها پاداش کمتری بدست آوره است این در حالی است که استفاده از تکنیک CBR به طرز چشمگیری موجب بهبود پادash‌های تجمعی بدست آمده شده است و الگوریتم CB-BHAQL با تعداد حرکات کمتر و بدست آوردن پاداش بیشتر، به سمت یک راه حل بهینه همگرا می‌شود و برتری الگوریتم پیشنهادی را نسبت به دو الگوریتم دیگر نشان می‌دهد.

شکل ۶- مقایسه سه الگوریتم از لحاظ میانگین پاداش‌های بدست آمده در ۱۰۰۰ بار اجرای الگوریتم‌ها

بولتزمن (رابطه‌ی ۲) استفاده شده است.

1. Let t be the global time, n be the number of agents, γ the discount factor, $CB_i = \emptyset$ an empty case base for each Agent
Set $S = S' \in S$ to the initial state of the system.

2. Repeat
3. (a) Set $S=S'$
4. (b) for all agent $i \in [1 \dots n]$ do

if $CB_i = \emptyset$ or add case_criterion(s) is true
 $CB = CB \cup C$ with $c.Prob=s$ and
 $c.Sol=empty_solution(i)$

5. for each $j=Sol(s).m$ do
Compute $Sol(s).E[j].\pi_i$ according to Eq(3)

Set index x_i the Maximum value of them.

6. Select elementary action $Sol(s).E[x_i].a_i$.

7. Observe Successor state $s' \in S$ and reward $r \in R$.

8. for all agents $i \in [1 \dots n]$ do
a. Retrieve nearest neighbor according to Eq (4) of state s' .

b. Set Learning Rate $\alpha_i = \frac{1}{1 + Sol(s).E[x_i].n_i}$

c. Set $Sol(s).E[x_i].Q_i$ according to Eq(1).

d. Increment $Sol(s).E[x_i].n_i$ by one.

e. Resort detrimentally the experience list Q in $Sol(s).E$

end for

10. end for

11. Until Stop_Criterion () becomes true.

شکل ۴- شبیه کد الگوریتم پیشنهادی CB-BHAQL

در آزمایش‌های انجام گرفته فرض شده است که، ۱۰۰۰ بار الگوریتم‌ها اجرا شده و میانگین نتایج برای الگوریتم‌ها به دست آمداند. پارامترهای $\gamma = 0.05$ و $\alpha = 0.7$ در نظر گرفته شده‌اند. شکل ۵ و ۶ و ۷ نتایج شبیه‌سازی را نشان می‌دهد.

آزمایش ۱. مقایسه کارایی الگوریتم پیشنهادی با سایر الگوریتم‌ها از نظر تعداد حرکات لازم برای رسیدن به هدف. برای این منظور، تعداد حرکات لازم برای همگرایی الگوریتم در مقایسه با الگوریتم‌های دیگر مورد آزمایش قرار می‌گیرد. نمودار شکل ۵ سه الگوریتم را از لحاظ تعداد حرکات لازم برای رسیدن به سمت سیاست بهینه، مقایسه می‌کند. هر چه تعداد حرکات لازم برای رسیدن به سیاست بهینه، کمتر باشد، الگوریتم کاراتری خواهیم داشت. با توجه به شکل ۵ مشاهده می‌شود که الگوریتم یادگیری Q به تنها‌یی به بیشترین تعداد حرکات برای همگرایی نیازمند است. حال اگر الگوریتم یادگیری Q را با تکنیک CBR تلفیق نماییم (الگوریتم CBR (Boltzman CBR)) که در آن از تابع بولتزمن (رابطه‌ی ۲) برای انتخاب عمل عامل‌ها در هر مرحله استفاده شده است، تعداد حرکات لازم برای همگرایی کاهش پیدا کرده است و این بدليل استفاده مجدد عامل‌ها از داشت Boltzman CBR به یادگرفته شده در مراحل قبل است. حال اگر در الگوریتم به جای تابع بولتزمن، از تابع پیشنهادی (رابطه‌ی ۳) استفاده کنیم (الگوریتم CB-BHAQL) تعداد حرکات لازم برای رسیدن به هدف از تجربیات قبلی بهره‌مند است. زیرا در تابع پیشنهادی کاهش می‌یابد و این به دلیل ۱- تلفیق الگوریتم یادگیری Q با تکنیک CBR برای استفاده مجدد عامل‌ها از تجربیات بدست آمده از محیط و ۲- استفاده از تابع پیشنهادی برای انتخاب عمل عامل‌ها در هر حالت است. همچنان‌که در تابع پیشنهادی از هیچ‌گونه پارامتر خارجی برای انتخاب عمل استفاده نشده است این در حالی است که در توزیع بولتزمن از پارامتر خارجی T شده است. استفاده از پارامتر خارجی و

(S) π_1 رشد می‌کند. با توجه به مطالب قبلی، نتیجه می‌شود که بایستی با افزایش مقدار Q (S,a) تابع (S) سریعتر از تابع (S) π_1 رشد کند. نمودار شکل ۱۲ نتیجه‌ی بدست آمده را تایید می‌کند.

۲-۵- تحلیل ریاضی

برای سادگی محاسبات توابع (S) π_1 و (S) π_2 را به ترتیب به صورت رابطه‌ی ۵ و ۶ بازنویسی می‌کنیم.

$$\pi_1(S) = e^{\frac{Q}{\tau}} \quad (5)$$

$$\pi_2(S) = e^{nQ} \quad (6)$$

آنچه تغییر (S) π_1 نسبت به Q با پارامتر $\tau = 0.05$ در رابطه‌ی ۷ آمده است.

$$\Delta\pi_1(S)/\Delta Q = \frac{1}{\tau} e^{\frac{Q}{\tau}} = \frac{1}{0.05} e^{\frac{Q}{0.05}} = 20e^{20Q} \quad (7)$$

آنچه تغییر (S) π_2 نسبت به Q در رابطه‌ی ۸ آمده است.

$$\begin{aligned} \Delta\pi_2(S)/\Delta Q &= d\pi_2(S)/dn \times dn/dQ \\ \Delta\pi_2(S)/\Delta Q &= Qe^{nQ} \times dn/dQ \end{aligned} \quad (8)$$

با مقایسه‌ی رابطه‌ی ۷ و ۸ نتایج زیر بدست می‌آید.
تابع (S) $\Delta\pi_1/\Delta Q$ همواره مثبت است.

در رابطه‌ی ۶، بدلیل مثبت بودن Q مقدار تابع (S) $\Delta\pi_1/\Delta Q$ همواره مثبت است. و تابع $\Delta\pi_2/\Delta Q$ همواره مثبت است.

طبق رابطه‌ی ۱ و نمودار شکل ۹ با افزایش n مقدار Q همواره افزایش می‌یابد. بنابراین $dn/dQ > 0$ و از طرفی $n > 0$ است. در نتیجه، $\Delta\pi_2(S)/\Delta Q$ همواره مثبت است. آهنگ رشد $\Delta\pi_1(S)/\Delta Q$ نسبت به $\Delta\pi_2(S)/\Delta Q$ کمتر است.

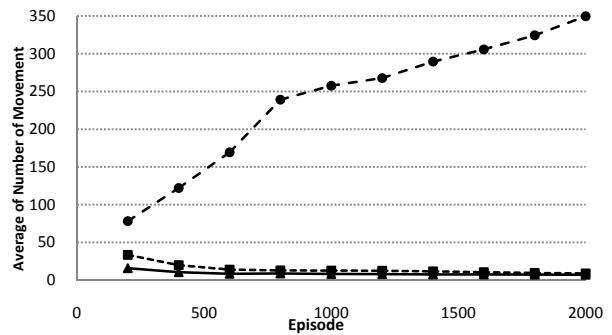
در رابطه‌ی ۴، e^{20Q} در مقدار ثابت ۲۰ ضرب شده است، این در حالی است که در رابطه‌ی ۷، e^{nQ} در متغیر Q ضرب شده است. با افزایش n، مقدار Q افزایش می‌یابد. بنابراین، آهنگ رشد $\Delta\pi_1(S)/\Delta Q$ نسبت به $\Delta\pi_2(S)/\Delta Q$ کمتر است. نمودار شکل ۱۳ نیز نتیجه‌ی بدست آمده را تایید می‌کند.

۶- نتیجه‌گیری

در این مقاله، مدل تلفیقی جدیدی به نام CB-BHAQL برای حل بازی‌های مارکوفی بر اساس یادگیری تقویتی و سیستم‌های مبتنی بر مورد، که در آن از تابع جدیدی برای انتخاب عمل در هر حالت استفاده شده است، ارائه گردید. نتایج بدست آمده، با الگوریتم‌های موجود مقایسه شد. بر طبق نتایج بدست آمده، الگوریتم CB-BHAQL در مقایسه با الگوریتم‌های Boltzmann و Q-Learning، CBR، بدلیل استفاده از تکنیک CBR و نیز تابع پیشنهادی جدید، هم از لحاظ سرعت همگایی به پاسخ بهینه و هم از لحاظ میانگین پاداش تجمعی بدست آمده و نیز تعداد حرکات لازم برای همگایی به سمت سیاست بهینه، از کارایی بسیار خوبی برخوردار است.

به طور کلی اگر در الگوریتم‌های مبتنی بر یادگیری تقویتی Q برای انتخاب عمل عامل‌ها در هر حالت به جای توزیع بولتزمن از تابع پیشنهادی جدید استفاده شود سرعت یادگیری الگوریتم‌های مبتنی بر یادگیری Q بسیار افزایش خواهد

آزمایش ۳. مقایسه کارایی الگوریتم پیشنهادی با سایر الگوریتم‌ها از نظر میانگین تعداد حرکات انجام شده، در ۱۰۰۰ بار اجرای الگوریتم‌ها، شکل ۷ نتایج را نشان می‌دهد. با توجه به شکل دیده می‌شود که عامل‌ها هنگام استفاده از الگوریتم یادگیری Q به طور میانگین به تعداد حرکت سیار زیادی برای همگایی نیاز دارند این بدين دلیل است که در هر بار تکرار الگوریتم آموخته‌های قبلی عامل‌ها از محیط از می‌رود و عامل مجبور است دانش خود از محیط را از ابتداء کسب کند این در حالی است که اگر آموخته‌های قبلی عامل‌ها از محیط در هر بار تکرار الگوریتم در جایی ذخیره شود و از آن در تکرارهای بعدی نیز استفاده شود (الگوریتم CBR-Boltzmann) میانگین تعداد حرکت‌های لازم برای همگایی به طور بسیار چشمگیری کاهش پیدا می‌کند و طبق شکل ۷ در الگوریتم پیشنهادی عامل برای یادگیری سیاست بهینه، به تعداد حرکات بسیار کمتری نسبت به دو الگوریتم قبلی نیاز دارد.

شکل ۷- مقایسه سه الگوریتم از لحاظ میانگین تعداد حرکات انجام شده در ۱۰۰۰ بار اجرای الگوریتم‌ها

۵- بررسی رفتار الگوریتم و تحلیل آن

در این بخش تحلیلی برای نحوه عملکرد الگوریتم پیشنهادی ارائه می‌شود. که در آن برتری تابع (S) π_2 (رابطه‌ی ۳) نسبت به تابع (S) π_1 (رابطه‌ی ۲) به دو طریق ۱- آزمایش و ۲- تحلیل ریاضی ارائه گردیده است. می‌خواهیم نشان دهیم که در روش پیشنهادی تابع $\pi_2(S) = e^{nQ} / \sum_j e^{n_j Q_j}$ نسبت به تابع $\pi_1(S) = e^{(Q/\tau)}$ با سرعت بیشتری به سمت پاسخ بهینه همگرا می‌شود. به عبارت دیگر، آهنگ تغییر (S) π_2 نسبت به Q بیشتر از آهنگ تغییر (S) π_1 نسبت به Q است.

۵-۱- بررسی با استفاده از آزمایش‌های مختلف

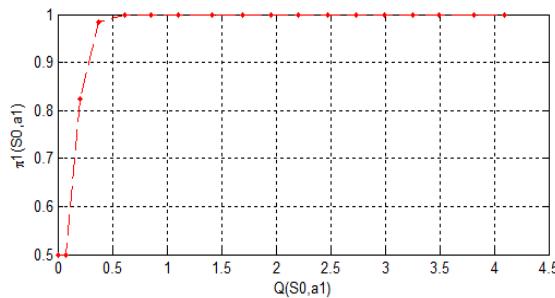
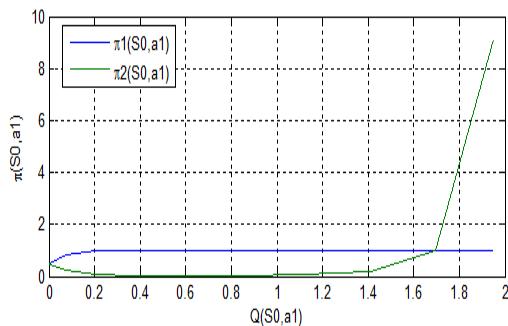
برای نشان دادن برتری رفتار تابع انتخاب عمل پیشنهادی، الگوریتم CB-BHAQL برای حالت S₀ و عمل a₁ با توجه به مقادیر مختلف n بررسی قرار گرفته و نتایج زیر بدست آمده است.

نتیجه‌ی ۱: با توجه به نمودار شکل‌های ۸ و ۹ و ۱۰ می‌بینیم که با افزایش n رشد (S) π_2 خیلی سریعتر از رشد (S) π_1 است.

نتیجه‌ی ۲: نمودار شکل ۹ و ۱۱ نشان می‌دهد که با افزایش n، مقدار تابع Q(a) در رابطه‌ی ۱، افزایش می‌یابد.

نتیجه‌ی ۳: نمودار شکل ۱۲ نشان می‌دهد که با افزایش مقدار Q(S,a) مقدار تابع (S) π_1 افزایش می‌یابد.

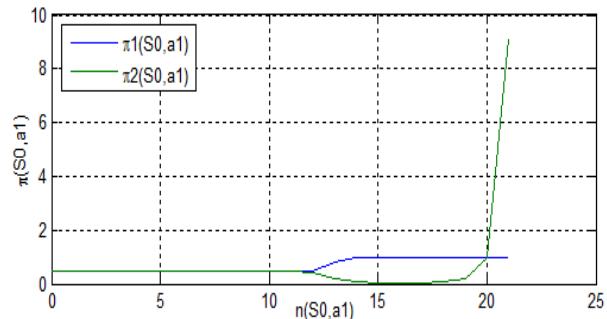
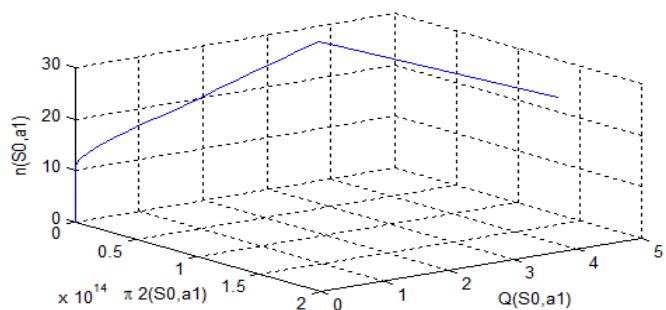
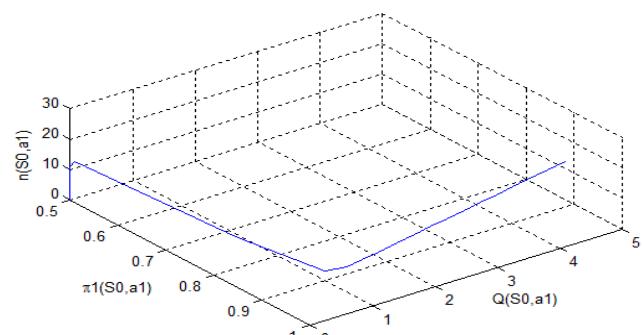
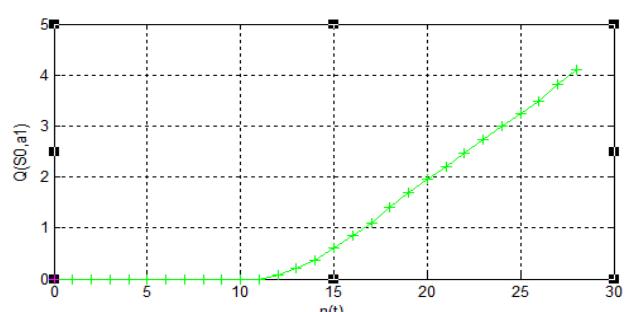
از آنجایی که همواره $\lim_{t \rightarrow \infty} n_t(S,a) = \infty$ است، طبق نتیجه‌ی ۲، مقدار Q(S,a) افزایش می‌یابد و طبق نتیجه‌ی ۱، با افزایش n، تابع (S) π_2 سریعتر از

شکل ۱۲- بررسی رشد $\pi_1(S)$ بر حسب مقادیر مختلف $Q(S,a)$ شکل ۱۳- بررسی رشد $\pi_1(S)$ و $\pi_2(S)$ بر حسب مقادیر مختلف $Q(S,a)$

مراجع

- [1] R. A. C. Branchi, R. Raquel, and R. L. D. Mantaras, "Improving Reinforcement Learning by using Case Based Heuristics," *Proc, Int'l Conf. Case Based Learning (ICCBR)*, pp. 75-89, 2009.
- [2] Y. Shoham, and K. Leyton-Brown, "Multiagent Systems: Algorithmic, Game theoretic and Logical Foundation," Cambridge University Press, 2009.
- [3] C. Boutilier, "Sequential optimality and coordination in multi-agent systems," *Proc, Int'l Conf. Artificial intelligence*, vol. 99, no. 1, pp. 478-485, 1999.
- [4] B. Masoumi, and M. R. Meybodi, "Learning Automata based Multi-agent System Algorithms for Finding Optimal Policies in Markov Games," *Asian Journal of Control*, vol. 14, no. 4, pp. 1-16, 2012.
- [5] J. Hu, and M. Wellman, "Nash Q-Learning for General-Sum Stochastic Games," *Journal of Machine Learning Research*, vol. 4, no. 2, pp. 1039-1069, 2003.
- [6] B. Masoumi, M. R. Meybodi, and F. Abtahi, "Learning Automata based Algorithms for Finding Optimal Policies in Fully Cooperative Markov Games," *Proc, Conf. Przeglad Elektrotechniczny*, pp. 280-289, 2012.
- [7] M. Laur, and M. Reidmiller, "An Algorithm for Distributed Reinforcement Learning in Cooperative Multi-agent Systems," *Proc, Int'l Conf. Machine Learning*, pp. 535-542, 2000.

یافت. با اینحال به نظر می‌رسد کهتابع پیشنهادی جدید، عمل خود را فقط بر اساس حالت فعلی عامل انتخاب می‌کند و اگر بتوان اینتابع را طوری گسترش داد که برای انتخاب عمل عامل‌ها بجز حالت فعلی، حالت‌های همسایه حالت فعلی را هم در نظر بگیرد نتایج بهتری بدست می‌آید.

شکل ۸- بررسی رشد $\pi_1(S)$ و $\pi_2(S)$ بر حسب مقادیر مختلف n شکل ۹- بررسی رشد $\pi_2(S)$ بر حسب مقادیر مختلف n شکل ۱۰- بررسی رشد $\pi_1(S)$ بر حسب مقادیر مختلف n شکل ۱۱- بررسی رشد $Q(S,a)$ بر حسب مقادیر مختلف n

محمد رضا میبدی تحصیلات خود را در مقاطع کارشناسی و کارشناسی ارشد اقتصاد به ترتیب در سال های ۱۳۵۲ و ۱۳۵۶ از دانشگاه شهید بهشتی و در مقاطع کارشناسی ارشد و دکتری علوم کامپیوتر به ترتیب در سال های ۱۳۵۹ و ۱۳۶۲ از دانشگاه اوکلاهومای آمریکا به پایان رسانده است و هم اکنون استاد دانشکده مهندسی کامپیوتر دانشگاه صنعتی امیرکبیر می باشد. نامبرده قبل از پیوستن به دانشگاه صنعتی امیرکبیر در سال های ۱۳۶۲ الی ۱۳۶۴ استادیار دانشگاه میشیگان غربی و در سال های ۱۳۶۴ الی ۱۳۷۰ دانشیار دانشگاه اوهایو در ایالات متحده آمریکا بوده است. زمینه های تحقیقاتی مورد علاقه ایشان عبارتند از: الگوریتم های موازی، پردازش موازی، محاسبات نرم و کاربردهای آن، شبکه های کامپیوتری و مهندسی نرم افزار. آدرس پست الکترونیکی ایشان عبارت است از:

mmeybodi@aut.ac.ir

اطلاعات بررسی مقاله:

.....????????????????????????..... تاریخ ارسال:

٩٢/٥/٣ تا، بخ اصلاح:

تاریخ قبول شدن: ۹۲/۲/۲۶

نویسنده مرتبه: دکتر بهروز معصومی، دانشکده مهندسی کامپیوتر و فناوری اطلاعات، دانشگاه آزاد اسلامی، قزوین، قزوین، ایران.

- ¹ Case Base Reasoning
 - ² Multiagent System
 - ³ Multi Agent Markov Decision Process
 - ⁴ Case Base – Best Heuristically Accelerated Q-Learning
 - ⁵ Markov Decision Process
 - ⁶ Evaluation Function
 - ⁷ Case Base
 - ⁸ Nearest Neighbour
 - ⁹ Q-Learning

[8] S. Kapetanakis, and D. Kudenko, "Reinforcement Learning of Coordination in Heterogenous Cooperative Multiagent Systems," *Proc. IEEE Int'l Conf. Autonomous Agents and Multiagent Systems (AAMAS)*, pp. 1258-1259, 2004.

[9] L. Matignon, G. J. Lauent, and N. L. Front-Piat, "Hysteretic Q-Learning: An Algorithm for Decentralized Reinforcement Learning in Cooperative Multi-agent Teams," *Proc, IEEE Int'l Conf. Intelligence Robots and Systems (IROS)*, pp. 64-69, 2007.

[10] F. S. Melo, and M. I. Ribeiro, "Reinforcement Learning with Function Approximation for Cooperative Navigation Tasks," *Proc, IEEE Int'l Conf. Robotics and AUTomation*, pp. 3321-2237, 2008.

[11] M. Lauer, and M. Riedmiller, "Reinforcement Learning for Stochastic cooperative Multi-agent Systems," *Proc. IEEE Int'l Conf. Autonomous Agents and Multiagent Systems (AAMAS)*, pp. 1514-1515, 2004.

[12] R. A. C. Bianchi, C. H. C. Ribeiro, and C. Costa, "Accelerating autonomous learning by using heuristic selection of actions," *Journal of Heuristics*, vol. 2, no. 2, pp. 135–168, 2008.

[13] R. A. C. Bianchi, C. H. C. Ribeiro, and C. Costa, "Heuristic selection of actions in Multiagent Reinforcement Learning," *Proc. IEEE Int'l Conf. Artificial Intelligence*, pp. 690-695, 2007.

.....تصویر نویسنده لازم است.....

سارا اسفندیاری در سال ۱۳۸۵ مدرک کارشناسی مهندسی کامپیوuter - نرم افزار خود را از دانشگاه آزاد اسلامی تهران مرکزی و در سال ۱۳۸۹ مدرک کارشناسی ارشد مهندسی کامپیوuter خود را از دانشگاه آزاد اسلامی واحد قزوین دریافت کرد. زمینه های علمی مورد علاقه ایشان عبارتند از: سیستم های چند عامله، یادگیری در سیستم های چند عامله داده کاوی و الگوریتم های موازی.

آدرس پست الکترونیکی ایشان عبارت است از:
sara.esfandiari@gmail.com

بهروز معصومی در سال ۱۳۷۴ مدرک کارشناسی
مهندسی کامپیوتر - نرم افزار خود را از دانشگاه شهید
بهشتی تهران و در سال ۱۳۷۷ مدرک کارشناسی ارشد
مهندسی کامپیوتر خود را از دانشگاه آزاد اسلامی واحد
تهران جنوب دریافت کرد. ایشان در سال ۱۳۸۹ موفق به
اخذ درجه دکترا در، مهندسی، کامپیوترا - نرم افزار از دانشگاه

آزاد اسلامی علوم و تحقیقات تهران گردید. نامبرده از سال ۱۳۷۷ تاکنون، عضو هیات علمی دانشکده مهندسی کامپیوترا و فناوری اطلاعات دانشگاه آزاد اسلامی قزوین می‌باشد. زمینه‌های علمی مورد علاقه ایشان عبارتند از: سیستم‌های چند عامله، یادگیری در سیستم‌های چند عامله، طراحی سیستم‌های پایگاه داده و محاسبات نرم.

آدرس پستالکترونیکی ایشان عبارت است از:
masoumi@cjau.ac.ir